

Elävä kulttuuriperintö - voimavara luoville ratkaisuille kestävän tulevaisuuden puolesta

Politiikkasuositus

Johdanto

Työ elävän aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseksi antaa tärkeän panoksen kestäväan kehitykseen useilla sektoreilla niin sosiaalisen, taloudellisen kuin ekologisenkin kestävyden näkökulmista. Vastavuoroisesti kestäväan kehityksen strategiat voivat tukea perinteiden harjoittamista ja siirtämistä.

Ihmiset reagoivat usein innostuneesti uusien kestävyden ulottuvuuksien sisällyttämiseen kulttuuriperintötyöhön. Esimerkiksi kierrätyksen ja materiaalien uudelleenkäytön korostaminen kulttuuriperintöön liittyvillä festivaaleilla saa positiivista palautetta.

Kulttuuriperintöön liittyvät toimijat voivat seurata suojelutyönsä vaikutuksia kestäväan kehitykseen tavoitteisiin, kuten vastuulliseen kuluttamiseen, oikeudenmukaiseen työhön ja kestäviin kaupunkeihin ja yhteisöihin. Yhteisöt, kansalaisjärjestöt ja julkiset toimijat voivat hyötyä kokeiluista elävän perinnön kestävyshankkeiden parissa sekä jakaa rahoitusta ja asiantuntemusta projektien välillä.

LIVIND-hanke

LIVIND-hanke (2021 - 2024) tutki kestävän kehityksen ja elävän kulttuuriperinnön välisiä yhteyksiä. Hanketta johti Museovirasto ja sen päärahoittajana toimi ulkoministeriö. Hankkeessa järjestettiin erilaisia tapahtumia ja webinaareja, rahoitettiin tutkimusta sekä 20 pilottihanketta Pohjoisen ulottuvuuden alueella. Hankekumppaneita oli mukana perinneyhteisöistä, kulttuurialan organisaatioista sekä julkiselta että yksityiseltä sektorilta Tanskasta (mukaan lukien Grönlanti ja Färsaaret), Virossa, Suomesta (mukaan lukien Ahvenanmaa), Islannista, Latviasta, Liettuasta, Norjasta, Puolasta ja Ruotsista.

Mitä on elävä kulttuuriperintö?

Elävä perintö tai aineeton kulttuuriperintö, on olennainen osa ihmisten päivittäistä elämää kattaen useita arkielämän tapoja, työkäytäntöjä, harrastuksia ja juhlia. Se sisältää rituaaleja, tapakulttuuria, erilaisia käsityötaitoja, tanssia, musiikkia, tarinankerrontaa sekä ruokaan, luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyviä perinteitä.

Esimerkki: Villimehiläisten hoito Puolassa ja Liettuassa

Tässä LIVIND-pilottihankkeessa järjestettiin puolalaisten ja liettualaisten yhteinen työpaja, jossa vaihdettiin tietoa ja kokemuksia villimehiläisten hoidosta. Villimehiläiset perustavat yhdyskuntia pesiin, joita ihmiset varta vasten rakentavat ja ripustavat puihin. Perinne jatkuu sukupolvelta toiselle ja se tunnetaan molemmissa maissa: Puolan Augustowin metsäalueelta Liettuan puolelle Dainavan metsään ja Dzūkijan kansallispuistoon. Perinne nimettiin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon vuonna 2020 Puolan ja Valko-Venäjän yhteistyöllä, mutta perinnettä ylläpidetään myös Liettuassa ja Ukrainassa. Pilottihankkeen järjestäjät pitivät tärkeänä vahvistaa kahden- ja monenvälisiä yhteyksiä eri perinneyhteisöjen välillä.

Hankkeessa järjestettiin kolmen päivän työpaja, joka toi ensimmäistä kertaa osallistujia Puolasta ja Liettuasta työskentelemään yhdessä. Hanke loi mahdollisuuksia ja yhteyksiä yhteistyölle ja keskinäiselle tuelle. Pilottihankkeen jälkeen järjestävät tahot käynnistivät EU-rahoitteisen rajat ylittävän Interreg-hankkeen.

Lisätietoja villimehiläisten hoitoon liittyvästä pilottihankkeesta löytyy [täältä](#).

Kuva: Bractwo Bartne.

Keskeiset haasteet

LIVIND-pilottihankkeiden ja hankemaiden Unescon vuoden 2003 aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen määräaikaisraporttien analyysin kautta tunnistettiin useita keskeisiä haasteita:

- 1. Poliitiikan pirstoutuminen.** Huolimatta kansallisista ja kansainvälisistä sitoumuksista kestävän kehityksen ja perinnön suojelun osalta, kehityspolitiikan ja kulttuuriperintöpolitiikan välillä on usein vain vähän synergiaa, jota puuttuu etenkin kansallisella tasolla.
- 2. Riittämätön tietoisuus ja tutkimus** elävän perinnön ja kestävän kehityksen välisistä mahdollisista yhteyksistä.
- 3. Vähäinen poikkisektorinen yhteistyö** kulttuuriperinnön ja muiden alojen välillä, erityisesti kansallisella tasolla. Vahvat paikalliset organisaatiot, joita tukee paikallishallinto, voivat auttaa edistämään poikkisektorisia yhteyksiä.

Kuva: Aivar Ruukel.

Politiikkasuositukset

Elävän perinnön potentiaalin täysimääräiseksi hyödyntämiseksi kestävän kehityksen tukemisessa LIVIND-hanke tunnisti useita toimenpiteitä, joita päättäjät ja sektorin sidosryhmät voivat toteuttaa:

- 1. Vahvistetaan synergiaa elävän perinnön suojelun ja kestävän kehityksen politiikkojen ja ohjelmien välillä** kansallisella tasolla, erityisesti matkailun, luovien alojen ja ympäristönhoidon alueilla. Etsi inspiraatiota paikallishallinnosta siitä, miten eri kehitysagendoja voitaisiin yhdistää. Katso esimerkiksi: Varėnan sienifestivaalin [kestävyyssuunnitelma](#) (Liettua).
- 2. Lisätään tietoisuutta** yhteisöjen ja kulttuuriperintöalan ammattilaisten keskuudessa kestävän kehityksen politiikoista, jotka vaikuttavat heidän työhönsä, ja jaetaan käytännön tapoja, joilla kestävän kehityksen agenda voidaan edistää. Paikallisella tasolla alkuperäiskansat tarjoavat ansiokkaita esimerkkejä yhteisölähtöisistä politiikoista ja ohjelmista, kuten eettisistä ohjeista ja immateriaalioikeusstrategioista, jotka mahdollistavat paremman oman perinnön paremman hoitamisen ja myös sen hyödyntämisen kestäväillä tavoilla. Katso esimerkiksi: [tekijänoikeuteen liittyvät työkalut](#) saamelaiskäsitöille (saamelaisalue Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa).
- 3. Kannustetaan poikkisektoriseen viestintään ja yhteistyöhön** kestävän kehityksen agendan kautta. Hyödynnä olemassa olevia verkostoja yhteisöjen, kulttuuriperintöalan ammattilaisten, julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden, paikallishallinnon, kansalaisjärjestöjen sekä muiden organisaatioiden keskuudessa. Katso esimerkiksi: Uudet [toimintamallit](#) keskiaikakeskuksen kesäleireillä, jotta useammat lapset voivat osallistua toimintaan (Tanska, Bornholmin saari).
- 4. Kerätään tietoa** elävän perinnön käytäntöjen vaikutuksista kestävään kehitykseen sekä sosiaalisten, kulttuuristen, taloudellisten ja ekologisten kehittämishankkeiden vaikutuksista elävän perinnön käytäntöihin. Tarvitaan lisää laadullista ja määrällistä tutkimusta, joka keskittyy esimerkiksi perinteisten käsityötaitojen merkitykseen paikallisyhteisöjen taloudelliselle hyvinvoinnille ja kulttuuri-identiteetille. Käytä näitä tietoja strategisten rahoitusprioriteettien kehittämiseksi. Katso esimerkiksi: [Käsikirja](#) tukemaan vuotuisikierron maatiloja (fäbod) ylläpitäviä viljelijöitä järjestämään toimintaa nuorille (Ruotsi).
- 5. Hyödynnetään erilaisia rahoitusvälineitä tukemaan kohdennettuja politiikkoja ja ohjelmia**, jotka edistävät kokeiluja sekä menestyvien pilottihankkeiden jatkamista tai laajentamista. Hankkeita voitaisiin tukea asiantuntijaverkoston avulla erikoisalueilla (esim. koulutus, ekologinen kestävyys, innovaatio toiminta, liiketoiminta ja kestävän kehityksen raportointi). Katso esimerkiksi: [Yhteistyö museoiden kanssa](#) tietoisuuden lisäämiseksi kansantanssista ja sosiaalisesta kestäväydestä.

Kuva: Brolicai Černiauskai.

Lisää esimerkkejä löydät verkkosivustolta www.livind.fi

Taustaa

Elävä kulttuuriperintö, kuten käsityötaidot, esittävät taiteet, festivaalit, maatalous- ja muut luontoon liittyvät käytännöt sekä monet muut elementit, voivat monin tavoin tukea eettisiä elinkeinoja ja kestävää hyvinvointia ympäristön ja ihmisten yhteisöissä. Kestävä kehitys on ollut kansainvälisen keskustelun aiheena useita vuosikymmeniä ja sen klassisen määritelmän mukaan varmistetaan,¹ että nykyiset tarpeet täytetään vaarantamatta tulevien sukupolvien kykyä täyttää omansa, tasapainottaen talouskasvua, ympäristönsuojelua ja sosiaalista hyvinvointia.

Elävä perintö korostaa myös sukupolvien välistä yhteyttä taitojen ja tiedon kautta, jotka siirtyvät sukupolvelta toiselle. Vuonna 2015, osana Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen toimintaohjelmaa vuoteen 2030,² 193 jäsenvaltiota hyväksyi 17 kestävä kehityksen tavoitetta (SDG). Näiden tavoitteiden myötä kestävyys on asetettu keskeiseksi teemaksi poliittisissa keskusteluissa, päätöksenteossa ja ohjelmissa. Kulttuuri on kuitenkin lähes näkymättömissä muutoin kattavissa SDG-tavoitteissa. Tämä puute on saanut yhä enemmän huomiota.

Vuoden 2022 Unescon maailmanlaajuisen kulttuuripolitiikan ja kestävä kehityksen konferenssin (MONDIACULT 2022) loppujulistus vahvisti sitoutumisen "vahvempaan monenvälisyyteen, joka

tunnistaa kulttuurin kestävä kehitystä olennaisesti mahdollistavana ja eteenpäin vievänä globaalina julkishyödykkeenä"³ Syyskuussa 2024 hyväksytty YK:n tulevaisuussopimus, joka korostaa sitoumusta saavuttaa 17 SDG-tavoitetta vuoteen 2030 mennessä, yksityiskohtaisesti sisällytti kulttuurin osaksi tätä sitoumusta.⁴

Kestävä kehityksen toimintaohjelman 2030 hyväksymisen jälkeen on ryhdytty toimenpiteisiin sen sisällyttämiseksi olemassa oleviin toimintakehyksiin yleisesti ja erityisesti elävään kulttuuriperintöön. Esimerkiksi Unescon vuoden 2003 aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanon operatiiviset ohjeet kehottavat "tunnustamaan aineettoman kulttuuriperinnön merkityksen ja vahvistamaan sen roolia kestävä kehityksen edistäjänä ja takaajana".⁵ Unescon vuoden 2005 yleissopimus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä yhdistää kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelun ja edistämisen sekä kestävä kehityksen artiklassa 13 ja yhteistyön kehityksen hyväksi artikloissa 14-18.⁶ Euroopan neuvoston kulttuuriperinnön arvon yhteiskunnalle koskeva puitesopimus (Faron yleissopimus) korostaa kulttuuriperinnön arvoa ja potentiaalia kestävä kehityksen resurssina.⁷

¹ World Commission on Environment and Development. 1987. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.

² United Nations. n.d. "Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development." United Nations. Accessed October 28, 2024. <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

³ UNESCO. 2022. UNESCO World Conference on Cultural Policies and Sustainable Development - MONDIACULT 2022: Final Declaration. https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2022/10/6.MONDIACULT_EN_DRAFT%20FINAL%20DECLARATION_FINAL_1.pdf.

⁴ United Nations General Assembly, 20 September 2024. The Pact for the Future. <https://undocs.org/en/A/79/L.2> The role of culture and sports is highlighted in Action 11.

⁵ UNESCO. 2022. Basic Texts of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts-2022_version-EN_.pdf.

⁶ UNESCO. 2023. Basic Texts of the 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf000038884/>.

⁷ Council of Europe. 2005. Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. <https://rm.coe.int/1680083746>.

Vaikka elävän kulttuuriperinnön ja kestävän kehityksen välinen yhteys on tunnustettu kansainvälisesti monin tavoin, elävän perinnön potentiaalia kestävän kehityksen saavuttamiseksi Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuusmaissa⁸ ei ole vielä täysin hyödynnetty. LIVIND-hanke, joka keskittyi Pohjoisen ulottuvuuden alueeseen, pyrki siten tutkimaan käytännön tapoja, joilla elävän perinnön käytännöt ja siirtäminen voivat tukea kestävä kehitystä ja miten kestävyysajattelu voi ohjata elävän perinnön suojelua.

Tämä politiikkasuositus perustuu LIVIND-hankkeen dokumentaatioon, kansainvälisiin ja kansallisiin lainsäädännön kehyksiin sekä laajempiin kansallisiin konteksteihin, kuten Unescon vuoden 2003 aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanon määräaikaisraportteihin. Suositus perustuu myös puolistrukturoituihin haastatteluihin hankkeen osallistujien kanssa, osallistujahavainnoiteihin sekä autoetnografiseen analyysiin. Tavoitteena on tarjota tietoa ja tukea päättäjiä eri tasoilla, institutionaalisia sidosryhmiä, ruohonjuuritason aloitteita sekä yksittäisiä ammattilaisia elävän kulttuuriperinnön ja kestävän kehityksen edistämiseksi.

Tutkimuksemme osoitti, että vaikka paikallisella tasolla on toteutettu kiinnostavia ja innovatiivisia hankkeita, tietoisuus elävän perinnön ja kestävyden välisestä yhteydestä on yleisesti vähäistä. Työ elävän perinnön ja kestävän kehityksen parissa ei ole vielä integroitunut eri sektoreiden, hallinnon ja yhteiskunnan tasojen välillä. Tämä johtaa siihen, että työn vaikutukset ovat epätasaisia ja eivät laajalti tunnettuja tai jaettuina, etenkin sektoreiden välillä. Kulttuuriperintöalan sidosryhmät keskittyvät usein sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävyteen, kun taas taloudellinen ja ekologinen kestävyys

jäävät vähemmälle huomiolle. Riittämätön viestintä ja yhteistyö sekä tehokkaan seurannan ja arvioinnin puute haittaavat strategista suunnittelua tulevaisuutta ajatellen.

Suurempi tietoisuus, yhteistyö ja tutkimus voivat edistää näyttöön perustuvaa päätöksentekoa tällä alueella ja tukea kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka tunnustaa kestävyden ekologisen, taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien välisen yhteyden. Laajempi yksilöiden ja yhteisöjen osallistuminen hankkeiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin sekä kokeelliset ja tutkimukselliset toimet voivat auttaa kehittämään vahvoja ja kestäviä strategisia politiikkatoimenpiteitä, jotka tukevat kestävä kehitystä elävän perinnön käytäntöjen avulla ja niiden kautta.

Kuva: Rene Jakobson.

⁸ Northern Dimension Partnership on Culture. n.d. "Who We Are: NDPC." Northern Dimension Partnership on Culture. Accessed October 22, 2024. <https://ndpculture.org/ndpc>.

